

Helsinki 7.4.2015/ra

Dnro 447/03/2015

Puolustusministeriö
kirjaamo@defmin.fi

asia: **tietosuojavaltuutetun lausunto tiedonhankintalakityöryhmän mietinnöstä**

Kiitän saamastani lausuntopyynnöstä ja esitän toimivaltaani kuuluvien asioiden osalta kunnioittavasti;

Yleisiä kommenttejäni

Työryhmän mietintö on laadittu nähdäkseni asiantuntevasti; siihen on mm. sisällytetty laaja katsaus asiaan vaikuttavasta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä, jotka linjaavat merkittävästi Suomeakin sitovina mahdollisia viranomaisille tulevia toimivaltuuksia ja valvonnan tarpeita. Pidänkin erinomaisena työryhmän esittämää näkemystä siitä, että asiassa on pitkälti kysymys raportissa mainittujen viranomaisten *toimivaltuuksista säätämisestä* ja niiden toimivaltuuksien suhteesta verkkovalvonnan kohteiden oikeuksiin ja intresseihin.

Samalla on tietysti pohdittava myös mahdollisten toimivaltuuksien (ja niihin mahdollisesti perustuvan henkilötietojen käsittelyn) *tehokkuutta ja haittoja*; ylipäänsä ehdotettujen keinojen *suhteellisuutta* suojattaviin oikeushyviin ja niihin kohdistuviin uhkiin sekä yhteiskunnan muihin etuihin ja tavoitteisiin. *Tätä arviota ei esityksessä ole juurikaan tehty.*

Yhdyn työryhmän käsitykseen toimialaani kuuluvien asioiden osalta siitä, että asiaa on arvioitava Perustuslainsäätämismäärästä lähtien.

Erityisiä kommenttejäni

1. Kokonaiskuva on hämmentävä

Työryhmän raportissa kerrotaan mm. monista eri, usein myös monien eri hallinnonalojen toimikunnista ja työryhmistä, jotka ovat miettineet turvallisuutta ja toimivaltakysymyksiä. Maassamme on ja on jo ollut myös monia erilaisia ohjelmia (kyberstrategia, sisäisen turvallisuuden ohjelma, hallitusohjelman kirjaukset jne.) jotka näyttävät olevan ainakin osittain jopa päällekkäisiä.

Toisaalta hämmennystäni on lisännyt, että aivan hiljattain poliisin toimivaltasäännöksiä on uudistettu ja samalla mietitty esimerkiksi Suojelupoliisin roolin ja hallinnollisen aseman muuttamista. *Nyt nämä samat asiat "avattaisiin" jälleen.* Erityisen omituiseksi asian tekee työryhmän raporttiin liitetty työryhmän poliisijäsenen poliisijohtaja Tomi Vuoren lausumassaan esittämä mielipide.

2. Suhteellisuusperiaate arvioitavaksi

Asiaan vaikuttaa myös *riskiarvion* tekeminen. Riskiltä suojautumisen tarpeen ja sen edellyttämän toimivaltasäännöksen tulisi olla juuri niin hyvässä tasapainossa kuin demokraattisessa oikeusvaltiossa on välttämätöntä. Näin ollen toimivaltuuksia ei voitane arvioida luotettavasti ilman luotettavaa kuvaa riskistä.

Työryhmän sinänsä ansiokasta työtä voidaan kritisoida siitä, ettei siinä ole esitetty myöskään *hyödyt-haitat -analyysiä*. Tällaista henkilöiden perusoikeuksiin mahdollisesti voimakkaastikin kajoavaa järjestelmää arvioitaessa on hyvä käyttää

arvioinnin apuvälineenä mm. edellä viittaamiani tuomioistuinten ratkaisuja ja niitä periaatteita ja oikeusohjeita, joihin ko. ratkaisut perustuvat (vrt. esim. ns. pakkotallennusdirektiiviä koskeva EU-tuomioistuimen ratkaisu).

Työryhmän työskentelyn taustalla on ollut myös ulkoministeriöön kohdistunut tietoturvaloukkaus. Kun siis tietoturva pettää ja sitä kautta mahdollinen muu riski voisi aiheutua, ehdotetaan tilanteen korjauskeinoksi valvonnan lisäämistä ja lisävaltuuksia viranomaisille. Asiassa on mielestäni kysymys mitä suuremmassa määrin myös tietoturvasta ja uhkien toteutumisen *ennaltaehkäisemisestä* vaikka työryhmä onkin sivuuttanut tämän peruskysymyksen toteamalla, ettei sen työssä ole kysymys ensisijaisesti tietoturvan parantamisesta. Tietoturvan tehtävänä nähdäkseni on kuitenkin turvata myös muita tiedollisia perusoikeuksia, joten sen arvioinnilta ei voida välttyä ehdotettua verkkovalvontaa arvioitaessa. Jos viranomaisten valtuuksia halutaan lisätä, eikö silloin vastaavasti samalla suhteellisuusperiaatteen nojalla pitäisi *pohtia myös mahdollisia muita kysymykseen tulevia keinoja*, kuten valvonnan suhdetta salausten käyttöön ja mahdolliseen yleisen – maastamme edelleen puuttuvan – *tietoturvalain tarpeeseen; vallan ja vastuun tasapainoon.*

Henkilötietojen suojan osalta totean yleislakinamme olevan henkilötietolain 6, 8, 11 ja 12 §:ien osalta, että henkilötietolaki sallii henkilötietojen käsittelyn silloin, kun käsittelystä säädetään laissa tai se perustuu laissa säädettyyn tehtävään. Tällöin sääntelyn tarkkarajaisuuteen on sovelleta eduskunnan Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään esittämiä oikeusohjeita.

3. Viestinnän osapuolten ja ehdotettujen toimenpiteiden kohteiden asemasta

Voimassa olevan tietoyhteiskuntaakaan mukaan viestinnän osapuolena voi olla oikeushenkilö, jolla on mm. suojattavia liike- ja ammattisalaisuuksia. *Niillä on myös velvoite ja oikeus eräissä tilanteissa suojata esimerkiksi salaamalla henkilötiedot ja viestinnän sisältö.* Suomalaisesta viestinnän lainsäädännöstä johtuu, että myös nuo oikeushenkilöt nauttivat viestinnän luottamuksellisuuden suojaa. Toisaalta ne eivät syyllisty oikeushenkilöinä vakaviin rikoksiin. Näin ollen on ymmärrettävää, että työryhmän raportissa esitetyillä viestintään kohdistuvilla toimivaltasäännöksillä on välitön merkitys noiden organisaatioiden ja mahdollisesti niiden asiakkaiden toimintaan ja toimintaedellytyksiin. Tämän vuoksi liikenne- ja viestintäministeriön eriävässä mielipiteessä lausuttu on näiltä osin erittäin tärkeä ja merkillepantava käsitys.

Raportista käy myös ilmi, että verkkovalvonta johtaa väistämättä myös henkilötietojen käsittelyyn, vaikka ensisijaisesti asiassa onkin kysymys viestinnän luottamuksellisuudesta. Viestinnän luottamuksellisuutta valvoo maassamme viestintävirasto, ei tietosuojavaltuutettu.

Henkilötietojen käsittelyn perussäännös on henkilötietolain 6 §, jonka mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset sekä mistä henkilötiedot säännönmukaisesti hankitaan ja mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan, on määriteltävä ennen henkilötietojen keräämistä tai muodostamista rekisteriksi. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus tulee määritellä siten, että siitä ilmenee, minkälaisen rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään.

Nyt tällaista viranomaista saati sen tarvittavia toimivaltuuksia ei ole laissa määritelty.

Tietosuojan kannalta asiassa on ensisijaisesti kysymys tehtävä ja toimivalta kysymyksistä. Jos riskiarvion, suhteellisuusperiaatteen ja muiden kysymykseen mahdollisesti tai lisäksi tulevien keinojen arvioinnin jälkeen eduskunta päättäisi asianmukaisesta lainsäätämisyjärjestyksestä päätettyään, että ehdotettu verkkovalvonta olisi välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa, tulisi siihen sitten tehokkaasti integroida henkilötietojen suoja (tietosuoja) ja siihen liittyvät muut perusoikeudet.

Tietosuojan integrointi tässä yhteydessä tarkoittaa mm. asian arviointia ehdotettujen toimenpiteiden kohteiden oikeussuojan toteutumisen kannalta. Verkkovalvonnan kohteilla olisi myös oikeus saada tehokkaan ja riippumattoman lainvalvontaviranomaisen apua oikeuksiensa toteuttamisessa.

4. Lainvalvonnasta

Kuten työryhmän raportista ilmenee, verkkovalvonnan oikeusperustetta on arvioitava suhteessa EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artikloihin. Mainitun 8 artiklan 3-kohdan mukaan jokaisessa unionin jäsenmaassa on oltava yksi tai useampi itsenäinen lainvalvontaviranomainen.

Käsitykseni mukaan lainvalvonnassa avainkysymys on sen tehokkuudessa ja itsenäisyydessä. Siksi myös lainvalvontakysymys kaippaa lisäselvitystä.

5. Yhteenveto

Käsitykseni mukaan työryhmän ehdotusta voidaan arvioida ”päätöksentekopuun” 1) onko ehdotetut toimivaltasäännökset ylipäänsä tarpeen, 2) jos ovat, millä ehdoilla niitä voisi käyttää ja 3) miten toimivaltojen käytön valvonta tulisi tehokkaasti järjestää -mukaisesti.

Lisäksi raportti johtaa pohtimaan viestintälainsäädäntömme rakennetta suhteessa työryhmän mietintöön. Tällöin olennaista on myös arvioida, miten mahdollisen toimivallan käytön kohde valikoituisi.

Lopuksi totean, että työryhmän raportissa ei juurikaan käsitellä *aikatekijää*. Toisaalta mahdollisen päätöksenteon edellyttämän, arviolta varsin hitaan aikataulun suhdetta kehittyvään teknologiaan ja toisaalta arviota siitä, miten ajan kuluessa turvallisuuttamme uhkaavat tahot tulevat muuttamaan toimintamallejaan.

Kunnioittavasti

Reijo Aarnio
tietosuojavaltuutettu

